

MAGYAR VILÁG

SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL:
II. KER., FŐ-UTCZA 4. SZ.
KÉZIRATOKAT NEM ADUNK VISSZA.

TÁRSADALMI ÉS SZÉPIRODALMI HETILAP.
MEGJELENIK MINDEN VASÁRNAP.

ELŐFIZETÉSI ÁR:
Egész évre 10 K. Negyedévre 2-50 K.
Félévre 5 K. Egyes szám ára 20 fill.

FŐSZERKESZTŐ:
DR. DEMJANOVICH EMIL
(telefon-száma: 57-70)

SZÉPIRODALMI FŐMUNKATÁRS:
LAMPÉRTH GÉZA

FELELŐS SZERKESZTŐ:
CSUDÁKY BERTALAN
(telefon-száma: 41-24)

TARTALOM: A katolikus autonómia: *Spectator*. — Egyszer...: *Pakots József*. — Falusi cselédek: *Lygia*. — Egy elfelejtett magyar tudós. (Két képpel): *Dr. Hankó Vilmos*. — Az életből: *Csudáky Bertalan*. — Irodalom és művészet: *Ör-*
— A hétről. — A szerkesztőség üzenetei. — Apróságok. — A kiadóhivatal üzenetei. — Hirdetések.

A katolikus autonómia.

Az új korszak sok olyan reményt valósít meg, amelyek az áldástalan politikai harcok viháraiban már-már lesorvadtak. Sokáig lekerült a napirendről a katolikus autonómia ügye is, amelynek előkészítő munkája pedig annak idején olyan nagy buzgalommal indult meg.

Most Apponyi Albert grófnak Vaszary Kolos hercegprimáshoz intézett átirata kelti új életre a katolikus autonómia ügyét. A kultuszminiszter arra kéri a hercegprimást, hogy az autonómiai kongresszus által annak idején megállapított szervezeti szabályzata, amelyet már évek előtt átküldtek hozzá, a püspöki karral folytatott tanácskozásai alapján adja meg a választ, hogy azt a király elé lehessen terjeszteni.

Ezt az átiratot örömmel kell fogadnunk nekünk, görög katolikusoknak is, mert a mi külön autonómiánk ügyéről is van szó. Nem tudjuk, hogy a katolikus világi közönség átlaga mennyiben van informálódva az autonómia fontosságáról, de meg kell jegyeznünk, hogy a katolikus autonómia mielőbbi megvalósítása éppen a katolikus világi társadalom érdeke.

A katolikus autonómia azt a célt szolgálja, hogy az egyházi és világi tényezők kölcsönös közreműködése mellett intéztesse a katolikus egyház ügyei. A maga reális megvalósulásában ez a cél úgy jelentkezik, hogy az autonómia az egyháznak, illetve az egyházi és világi bizottságoknak biztosítja a kinevezések és a vagyonkezelés jogát s másrészt a világi társadalomnak az egyházi élet irányításába nagyobb befolyást enged addig a határig, amíg az a hierarchiai szervezetbe nem ütközik.

A katolikus önkormányzati szervezet tehát a legteljesebb liberalizmus bevitelét jelenti az egyházközségi élet szellemébe. A magyar görög katolikus társadalom annál nagyobb örömmel várhatja az autonómia megvalósulását és annál nagyobb önbizalommal nézhet elébe, mert hiszen a görög katolikus társadalom már át van hatva attól a szellemtől, amely az autonómia liberális célzatában megnyilatkozik s nálunk az egyházi és világi közönség összeforrottsága minden egyes fölmerülő esetben fölemelő módon nyilvánul meg.

A kultuszminiszter nézőpontjainak nagy átfogó képessége ime a katolikus autonómia kérdésének aktuálissá tevéséből is kiviláglik, Apponyi, amikor az autonómia megvalósulásának sürgősségét hangsúlyoztatja, csakugyan a katolikus társadalom egyik legfontosabb élet-szervét tapogatta ki. A miniszter átiratát itt mutatjuk be:

«Ő felsége 1895. évi november 29-én kelt legfelsőbb elhatározásával megengedte, hogy a magyarországi katolikus autonómiát szervező kongresszus összehívásának és az 1870—71. évi szervező kongresszus munkálatait, a legfőbb kegyuri és felügyeleti jogomnak, valamint a róm. kath. egyház felzetének szigorú szemmel tartásával, újabb megfontolás tárgyává tegye s kellő módosítás után jóváhagyás végett terjessze föl. Ezen elvi kijelentés után az 1897. évi május hó 14-én kelt legfelsőbb elhatározással tényleg engedélyezett kongresszus 1897 november 11-én egybegyűlt és hosszas tárgyalások, valamint többrendbeli félbeszakítások után 1902. évi márczius 10-én fejezte be munkálatait. E munkálatok eredményeként új szervezeti szabályzatot dolgozott ki, melyet 1902 márczius 13-án Eminenciád vezetése alatt küldöttség adott át ő felségének, e szabályzathoz mellékelve volt a gör. kath. egyháztartomány külön autonómiát kérő intézettel beadványa. Ő felsége ugyanarról a napról kelt legfelsőbb elhatározásával e szabályzatot véleményezés végett a vallás- és közoktatásügyi miniszternek adta ki. Akkori-hivatali elődöm 1903 május hónap 29-én tett ő felségének előterjesztést a kongresszushoz intézendő válasz tekintetében; ezen előterjesztés alapján Ő felsége 1903. június 21-én kelt legfelsőbb elhatározásával a szervezeti szabályzatot, a gör. kath. egyháztartomány beadványát, valamint a miniszter által tervezett választ Eminenciádnak adta ki, abból a célból, hogy a püspöki karral tanácskozva, mindezekre nézve az egyház hierarchikus alkotmánya szempontjából megokolt nyilatkozatot adjon.

Mint hogy a kormány át van hatva attól a meggyőződéstől, hogy a magyarországi kath. egyház önkormányzati szervezése, az ő felségének 1895. évi legfelsőbb elhatározásában megjelölt korlátok közt, egyfelől az 1848. évi XX. t.-cz.-ben kimondott jogegyenlőség és viszonyosság követelménye, másfelől az egyházi élet felvirágzásának és a nemzeti megerősítésnek hathatós emeltyűje, minthogy a kérdés összes alkotó elemei minden oldalról bő megvitatásban részesültek és tisztázottnak mondhatók, legmelegebb óhajomásom az, hogy az ügyet most már a megvalósulás felé vezessük. Ebből a célból ő felségétől nyert legnagyobb engedély alapján kérem Eminenciádat, hogy a püspöki karral folytatott tanácskozás után az 1903. évi június 21-én kelt legfelsőbb elhatározás értelmében nagybecsű észrevételeit, illetőleg a püspöki kar álláspontját mielőbb előterjeszteni méltóztassék.»

Mi magyar görög-katolikusok, akik annak idején minden habozás és fentartás nélkül beléptünk az országos katolikus autonómiát szervező kongresszusba, a legnagyobb örömmel csatlakozunk gróf Apponyi azon óhaj-tásához is, hogy az ügy most már a megvalósulás stádiumába jusson. Ettől legelső sorban mi is az egyházi élet felvirágzását, de egyuttal a nemzeti élet megerősítését várjuk. Nem akarjuk a farizeus példáját követni, aki hálát adott Istennek, hogy ő jobb a vámszedőnél, de mégis csak sajnálatunkat fejezhetjük ki a felett, hogy oláh ajku hittestvéreink még mindig vonakodnak belépni az országos autonómiába. Ennek okát egyáltalában nem a szertartás különbözőségében, hanem csakis abban kereshetjük, hogy ők inkább kockáztatják az egyházi élet felvirágzását, hogysem csak egy hajszállal is hozzájárulnának a magyar nemzeti élet megerősítéséhez.

Persze ők azzal védekeznek e szemrehányás ellen, hogy az eltérő szertartás ürügye alatt a görögkeleti szerb és oláh egyházak mintájára külön autonómiát sürgetnek. Pedig már megtanulhatták volna a skizmában élő fajronkainktól, hogy ott az autonómia kizárólag a nemzetel-lenes «nemzetiségi» irány istápolására szolgál, az egyházi életnek pedig inkább destruktívját, mint felvirágzását jelenti.

Lehetetlen feltennünk, hogy oláh ajku hittestvéreink is ezen az uton akarnának járni s azért nem mondunk le a reményről, hogy a megalakítandó országos autonómia testében őket is üdvözölni fogjuk.

A szertartási ügyek s egyáltalában a hitélet belső ügyei nem vonatnak be az autonómia körébe, nincs tehát elfogadható ok arra, hogy bármelyik katolikus egyház-megye vagy érseki tartomány kimaradjon, annál kevésbé, mert mint a miniszter átiratából is kitetszik, törvényeink nemzetiségi alapon szervezett katolikus egyházmegyéket vagy provinciákat nem ismernek.

Azonban velük vagy nélkülök, mi magyar görög-katolikusok óhajva várjuk az országos katolikus autonómia megvalósulását, ennek teljes garanciáját látjuk abban, hogy a szervező kongresszus két fő pártjának vezéreit, gróf Apponyi Albertet és gróf Zichy Nándort, az egyiket mint vezető minisztert, a másikat pedig mint a néppárt vezérét, egy és ugyanazon kormányalakulásban láthatjuk egyesítve. *Spectator.*

Füzdőre utazó közönségünket kérjük, hogy címüket jó előre szíveskedjenek velünk közölni, hogy a lap szétküldése pontosan történhessék.

Dantének, a híres olasz költőnek egy nagy tisztelője tizen-négyszer állt ki másokkal bajvívásra, annak a bizonyítására, hogy Dante, Ariostónál nagyobb költő. Utolsó párbaja azonban katasztrófával végződött, mert az Ariosto pártján lévő bajnok-társ keresztül döfte kardjával. Midőn a buzgó bajnok haldoklott, magához intette Margaréta nevű hűséges gazdasszonyát s így szólott: Csak az esik nehezen, hogy életemben sem egyiket, sem másikat nem olvastam.

A fősvénység mindig veszteséget okoz, ellenben, ha bölcsen használunk valamit, ez mindig megújuló nyereséget hoz.

Sokan palotában élnek s valójában szegényebbek sok olyanánál, akinek nincs hová lehajtani a fejét.

Moly és rozsda a természet bölcs eszköze, mely az enyészett számára pusztít s mindazt, ami összegyűlt és fölösleges: — új alakban teszi hasznossá.

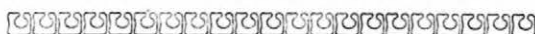
Egyszer . . .

*Egyszer, fiam, majd elmegyünk
Egy messze kis faluba, hol
A nagy hegy a felhőkbe tör
S a nagy víz végtelenbe foly.
Ott elmegyünk egy kicsi házhoz,
Membámuljuk rozszant falát
És köszöntjük a kapufát is,
Mert ott született az apád.*

*Kicsi világ az, én fiam —
A nagy víz is csak kis patak;
A nagy hegy apró domb, amelyen
Mályvavirágok nyílanak.
Parányi fészkek az a ház is,
Egy tyúk átlépi udvarát —
De egyszer, rég, egész világ volt,
Mert ott született az apád.*

*Egyszer, fiam, majd elmegyünk
E kicsi kis faluba mi
S kéz kezét fogva meg fogunk
A kis ház előtt állani.
S míg ő jámboran veti ránk majd
Két zöldzsalus ablakszemét,
Elmondjuk a te szülőhelyed,
A pesti ház üdvözlését . . .*

Pakots József.

Falusi cselédek.

(Ellesett párbeszéddek.)

Irta: **Lygia.**

Személyek:

*A méltóságos úr.
János, komornyik.
Szakácsné.
Julcsa, mindenleány.
Jóska, hetes.*

(Színhely. A mándiesi kuria ambitusa, a konyha előtt. Szakácsné, Julcsa a kűszőbön ülnek, az előbbi csibét, az utóbbi krump-plit tisztít. Odébb néhány lépéssel Jóska lámpákat tölt, János az ajtó-félfának dölve nézi őket.)

Jóska (kötényével a homlokát törli): Aunye de meleg van máma.

Julcsa: A fenébe van, mán hogy vóna itt az árnyékban. Menjék csak kend ki a napra, oszt üljék ott, oszt akkor panaszkodják, ugyi naccsága?

Szakácsné: Ne járjon már annyit a száz, pucold a krumplit. (Büszke fejtartással feláll, friss vizet önt a tálba, Julcsára kicsinylő pillantást vet, aztán visszaül.) Az igaz, hogy meleg van. Ugyan János «úr», nézze meg hány fok van?

János (méltóságteljesen megmozdul, látszik rajta, hogy a fővárosból került oda, ő itt az úr s nagy tekintélynek örvend): Meg tudom azt én így is mondani . . .

Julcsa (szájtátva bámul rá): Hát a János úr még azt is tudja?

János: Azt hiszem, van úgy 30 fok.

Szakácsné (nem tudja hirtelen, sok-e az vagy kevés, hát inkább nem felel rá, csak helyben hagyja): Nagyszerű találmány is az a hőmérő, már az állaton is meg lehet

mérni, ha forrósága van. Onnét tudom, mert a pesti méltósága hozott egyet, de már későn hozta, a «Csárdás» megdőglött, míg ideért.

Julcsa: Majd jó lesz a máskorra, oszt majd mi is használhatjuk, ha tán forróságunk lesz.

Jóska: Ujjé, a mán aztán fám dolog lesz Julcsa; de kedvem is vána meglázasodni, hogy olyan uri módon kezeljék engem.

Julcsa: Menjék a pokolba az úrhatnáságával, kell is kend az ördögnek, so'se lesz kend beteg.

Szakácsné (oda se figyel, Jánoshoz): Az már szent igaz, hogy a pesti méltósága finom, szép asszonyság.

Julcsa: Oszt kicsoda ruha van rajta, mán abba csak nincs melege, akkurát, mint a pókháló, olyan az a pongyola, vagy tudja a ménkü, hogyan mondják urasan. Mindig attól félek, hogy elrepül.

Szakácsné: Mit kotyogsz már annyit össze, értesz is te ehhez. Én ismerem a párizsi divatot. Azt biztosan Párizsból hozatta. A krájerlósának is van olyan fajta szabásu slafrokja. Úgy nevezik «empire» szabás. (Kötényét leoldja s megmutatja vele az «empire» szabást.)

Julcsa: De hiszen a méltóságáé nem ilyen, az derékon kötődik szép máslival s nem így néz ki, mint a zsák.

Szakácsné: Mindegy, azért azt is úgy nevezik.

Julcsa: Láta naccsága azt a selyemruhát? Igazi horgolt csipke van rajta.

Szakácsné: Igazán? Te Julcsa, ha elmennek hazulról, hozd ki nekem, majd lehorgolom. Úgyis akarok magamnak egy ünneplőruhát rendelni.

Jóska (röhögve): Épeg ojat fog ugy-e, mint az? Tyhú, az áldóját, de rangos lesz benne! De mán nekem jobban tetszik az idevalósi divat, a Julcsa kurta ránczos szoknyája, igaz-e, Julcsa?

Julcsa: Ne törődjék kend az én szoknyámmal, oda járjon az esze a lámpákon, mer még eltanál egyet törni, oszt lesz ne mulass.

Méltóságos úr (kiszól az ajtón): János, hová rakta el a gramofontűket?

János: Ott vannak kérem, az ablak sarkában.

Jóska: Mér nem megy maga megkeresni?

János (vállat vonva): Hát majd megtalálja.

Szakácsné (helybenhagyólag bólint):

Julcsa: Naccsága kérem, hogy is hívják azt a masinát? — «gafon» vagy «gafonom»?

Jóska: Nem «gafon» az lelköm, hanem «pofon».

Szakácsné: Kapsz te mindjárt, csak sokat okoskodj.

János: Na, — mit szól Julcsa ahoz a csuda muzsikához?

Julcsa: Én biz' azt hiszem, az ördög bújt az asztalba.

Jóska (Julcsára pislant): A maga lakodalmán majd az a masina fog nekünk muzsikálni, János úr fogja dirigálni, jó is lesz a.

Julcsa (mintha nem hallotta volna, a tuloldalra néz és figyel Jóskaéhoz): Maradhassék mán csöndbe, most kezdődik. (A nyitott ajtón kihallatszik a gramophon, épen egy híres tenorista énekel valami opera-áriát.)

Jóska (hallgat, aztán lábát vihogva magasra emeli): Szorisd, azt a kutyafáját! (Valamennyien nevetnek, még János úr is mosolyog.)

János: Ennek a Jósának semmi érzéke nincs a muzsikához, neki a harmonika a legszebb.

Jóska: Nincs is annál szebb, mikor azt mondja, hogy azt mondja: «Csak egy kis lány van a világon».

(Julcsára pislant.)

Julcsa (szemérmesen lesúti a fejét és befordul a konyhára).

Egy elfelejtett magyar tudós.

(Egy lap Budapest kultur-történetéből.)

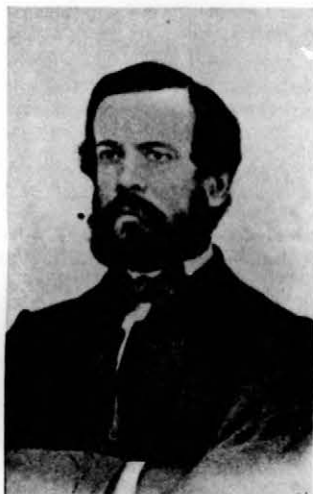
Írta: *Hankó Vilmos dr.*

Ezelőtt harmincz esztendővel érdemes magyar tudós hunyta be szemét örök pihenésre.

Mióta meghalt, ritkán van róla emlékezés; pedig európai színvonalon álló, tág látókörű tudós volt. Mintaszerű kitűnő tanár, izzó, lobogó lelkű magyar, élete is a nemzet szolgálatában lobogott el, mielőtt teljesen kibonthatta volna tehetségének szárnyait, mely a hír és dicsőség felé ragadta.

A neve: *Preysz Mór*, Sopronmegyében, a Sopron szomszédságában elterülő pusztán, jómódú szülőktől 1829 július 23-án született. Középiszkolai tanulmányait Sopronban, felsőbb iskoláit Pesten végezte. Innen Bécsbe került, a hol a hírneves Schrötter tanár mellett a chemiai bűvárkodás módszereiben képezte ki magát. 1855-ben meghívták a pesti reálisokla chemiai tanszékére, a melyet ugyanezen esztendőben el is foglalt.

Preysz izzó vágygyal, duzzadó letterővel lépett élet-pályájára. A mi kincset a bécsi müegyetemen, a bécsi tudós körökkel való érintkezés s utazásai során a nyugati szellem termékeiből felszedett, azt felolvasztva saját lelke tüzeiben hazahozta, hogy elmaradt nemzetet emelésére s a magyar ifjúság pallérozására fordítsa.

Preysz Mór.

Az idő, melyben Preysz munkaterét elfoglalta, a magyar tudósra nézve nem volt kedvező. Budapest német volt, a magyar tudomány a külföldi nyomában ballagott; a természettudományok terén alig volt termelő magyar elme, s ha volt is, a szellemi levegő hiánya miatt nem érvényesülhetett.

A Természettudományi Társulat — melyet lelkes férfiak avégből alapítottak, hogy a hazában társulati úton mozdítsák elő a természettudományok fejlődését és terjeszték a természettudományi ismereteket — gyermek-éveit élte, melyet az úttörők szárnypróbálgatásai, tervszerűtlen kísérletei töltöttek be.

Preysznak előkelő része van abban a munkában, mely a Társulat felrűssülését eredményezte, abban a munkában, mely a vezetést ifjú munkások, lánglelkű, széles látókörű, európai műveltségű férfiak (Fridvalszky János, Hunfalvy János, Kruspér, Say Móricz, Stoczek József, Balogh Kálmán, Chyzer Kornél, Nendtwich Károly, Pétenyi, Jedlik, Szabó József, Molnár József, Than Károly, Szily Kálmán) kezébe adta.

Ekkor vette kezdetét az a hőroszi munka, mely nem egészen húsz esztendő alatt csodával határos dolgokat mívelt.

Visszaállították a régi magyar tudományos irodalommal való kapcsolatot; a Bugát-féle műszavakat, melyek elidegenítették a nemzetet a tudománytól, a nyelv szellemének megfelelő alkotásokkal pótolták, vagy olyan szók-

kal helyettesítették, a melyeket a régi természettudományi írók használtak, a melyeket a nép is ért.

A nyelv meg lévén teremtve, a legszélesebb alapon láttak a Társulat programjának a megvalósításához. Míg egyfelől a természettudományi ismereteket terjeszteni, népszerűsíteni igyekeztek, addig másfelől a természet búvárlására ösztönöztek, szak- és referáló üléseket tartottak, természettudományi estélyeket rendeztek; amott a szaktudományok újabb kérdéseit vetették fel, a természettudományok haladását ismertették szakszerű módon, emitt pedig elemi ismereteket terjesztettek.

Preysz a munkából a Társulat működésének minden terén kivette a maga részét. Abban pedig, amihez hozzáfogott, mélyen szántott.

A Gerhardt-féle typos-theoriát nagybecsű tanulmányban ismerteti és méltatja. A chlorsavas sók előállítására új módot keresvén, a bőrkő érdekes ikerkristályait állítja elő s mutatja be. Pályakérdéseket bírál. Az üvegnek fluorsavval való diszítés-módjáról előadást tart. A pesti kútvezék nitrogén-tartalmát nagy gondnal és fáradsággal meghatározza, s az eredményeket előterjeszti.

1861-ben bemutatja a tokaji borok utóerjedésének megállításáról, a tokaji borok tartósabbá tételéről szóló vizsgálatainak az eredményét. A nagy munkával Preysz egyszerre a kor legkiválóbb kutatói közé emelkedett.

Ugyanezen eredményre, melyet Preysz elért, Pasteur csak pár évvel később jutott. A műveletet, melynek Preysz a feltalálója és első alkalmazója, mégis Pasteurözésnek nevezték el. Preysz csak magyar nyelven közölvén vizsgálatainak eredményét, a prioritást számára küzdeni nem lehetett.

* *

Preysz érdeme a tokaji borok összetételének megállapítása is. Elemző kezében ilyen anyag sem előtte, sem utána nem volt soha. Ósrégi produktumok voltak ezek, közvetlenül az eredeti termelőtől beszerezve, még oly időben, midőn a legártatlanabb borjavítást is bűnnek tartották.

Ő volt az első, ki alkoholmentes bort készített. Ugyan ő volt az, ki a lepárolás útján szesztelenített tokajinak a beteg szervezetre való hatását tanulmányozás tárgyává tette. Valóban meglepők azok az eredmények, melyeket dr. Hoffmann, dr. Lumnitzer, dr. Kocsis ilyen borral elértek. Sorvasztó betegségek után elveszettek tartott gyermekek feltűnően rövid idő alatt felépültek ilyen alkoholmentes, besűrűsített tokaji bor beadolása után. A legszebb reményekkel kecsegtető vizsgálatok folytatása a jövőnek a feladata.

Preysz volt az első, ki ezelőtt 35 esztendővel Görbersdorffban a nap állása szerint könnyen forgatható légszűrőt szerkesztett. A gyógyítóhelyeken ma nélkülözhetel-

len légszűrő is magyar elme találmánya tehát. 1876-ban az akadémiában — amelynek tagja volt — indítványozta a magyar borok fehérjetartalmának a megvizsgálását; ugyanekkor figyelmeztette az akadémiát a Babo-féle klosterneburgi mustmértől elnzhetetlen gyarlóságára.

Nagy érdeme Preysznak, hogy a pesti reáliskolán a tanítás és búvárkodás czéljára olyan chemiai laboratoriu- mot rendezett be, amelyet még évtizedek múltán is nem egy iskola választott mintának.

Preysz a magyar föld világhírvé lett terméke: a tokaji bor mellett a magyar föld természeti kincseit is vizsgálata körébe vonta. Tapasztalatai ugyanis arról győzték meg, hogy az ország fejlődésének természetes feltételei nincsenek kiaknázva. Főerőnk a földben van, mely gazdagon jutalmazza a munkát, ha Isten jó idővel kedvez. De megtörténhetik, hogy egy országos elemi csapás tönkre teszi az egész esztendő munkájának gyümölcsét s a következő esztendő mindennapi kenyereit. Milyen jó volna, ha ilyenkor a megélhetésnek más forrásából is méríthetnénk. Ilyen forrás gyanánt kínálkoznak Magyarország természeti kincsei. Ilyen parlagon heverő kincs volt akkor a szépséges Balaton. Preysz a Balaton vizét chemiai elemzés alá fogván, konstatálta, hogy az ásványi anyagokban gazdag gyógyító víz; a Balatonnak tehát nemcsak szépsége, de gyógyítóereje is kiaknázásra vár.

Preysz nem érte be azzal a hatással, melyet előadásai a Természettudományi Társulat közönségére gyakorolt. Ő a városi közönségnek egy más rétegére is hatni akart, mert tudta, hogy a nép értelmiségének az emelésével életrealitását s vele önfentartási erejét is sokszorozza. Intézetében népszerű előadásokat rendszeresített, amelyeknek feloldozása, formája szímet vet annak a közönségnek az értelmi színvonalával, amelynek szellemére hatással akar lenni.

Egy ilyen előadásán mutatta be a többek között a közönség nagy része előtti ismeretlen *világítógáz* előállításának módjait. Midőn az előadás végén az általa fejlesztett gázzal helyiségeit fényesen kivilágította, a bágyadt világításhoz szokott gyülekezeten a meglepetésnek, az elragadtatásnak a moraja zúgott végig.

De előljárt Preysz minden reformkérdésben, mely a nemzet jövedelemforrásainak emelését célozta. Propagandát indított a gázgyáripárnak városainkban való meghonosítására, hogy a nálunk főlölesleges mennyiségben fölhalmozott nyers anyagot értékesítse s hogy a gyártás eszközeinek, fölszereléseinek készítése által az iparosok munkásságának jövedelmező tért nyisson. Az eszközök-ből, fölszerelésekből mintagyűjtemény beszerzését hozza javaslatba. Ugyanő a hazai ipar fejlesztése czéljából egy iparműkiállítás rendezése dolgában emlékiratot terjesztett fel a kereskedelmi miniszterhez.

A magyarosodás szent ügye is sokat köszönhet a szerény professzornak, kinek lelkében csodálatos szenvedélemmel égett a magyar faj szeretete. Szklenón alapítványt tett le, melynek kamataiból azok a tótajkú ifjak jutalmazandók, kik a magyar nyelvben a legszebb előmenetelt tanusítják.

A testi erő edzésére, az ellenállóképesség és az egészség istapolására tornaegyesületet alakított.

Preysz az egészséges élet feltételeit jól ismerte. Nagyon jól tudta, hogy a közegészségnek legfontosabb kelléke a jó víz. Budapest lakói abban az időben részint felszínes vízü ázott kutakból, részint a Dunából fedezték ivóvízükségletüket.

Preysz a chemiai vizsgálatot tartván hivatottnak arra, hogy kézzelfoghatóvá téssek az ivóvízszerzés dolgában az állapot tarthatatlansága, a használatban levő kútvezéket elemezte. Elemzése tanúsága szerint a vizek legnagyobb mértékben fertőzöttek voltak. A szennyezett víz egészségi ártalmait ismeretesek. Az ilyen víz ivásra használva, alássa az egészséget, pusztító, ragadós betegségekre teszi fogékonyvá a szervezetet.

Preysz vizsgálatának kedvezőtlen eredményeire támaszkodva, megindította az akcióit Budapest lakóinak vezeteti vízzel való ellátása dolgában. A kérdést tanulmányozandó, saját költségén beutazta Francia-, Angol-, Németországot és Belgiumot. Mikor hazatért, pártalan agitációt fejtett ki, aláírásokat gyűjtött, pénzemberekkel, a városi hatóság embereivel tárgyalt, rábeszél, gyűlésezett, agitált. Ki nem fáradó tevékenységének nagy része volt abban, hogy 1868-ban Budapest lakossága már vezetett vizet ihatott.

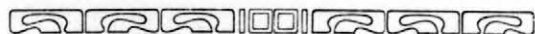
Preysz Mór feltalálja a Pasteurözésnek nevezett eljárását.

Ma városaink között a legjobb vizek egyikét Budapestest isszuk. A haladás útján ugrás nincs. Ki tudja, milyen stációján volnánk mi ma Budapesten az ivóvíz dolgában a haladásnak, ha ez a lánglelkű ember a vízkérdésbe bele nem viszi minden erkölcsi és anyagi erejét, buzgóságát, szívósságát, akaraterjét. Ivóvíz. Világítás. Olyan dűlők ezek, melyeknek kalászeit részben Preysz Mór dolgos keze munkájának köszönjük.

Preysz igazi tudós férfiu volt, kiben gazdag elméleti tudás széleskörű tapasztalati ismeretekkel párosult, ki bármely nemzet fiának születik, a tudós bűvárok között foglalt volna helyet. Nemcsak tudós, de végzetlen munkás ember; munkálkodott élete utolsó percéig szorgalommal, dolgozott a nemzeti dicsőség lángoló nemes vágyával.

Testi erejét lelkének tüze lassankint fölemésztette, ágyba került, mely nemsokára halálos ágya lett. Egy áldásos élet emlékeztétét hagyta hátra.

Preysz életét jórészt Budapest közönségének szentelte; rászolgált, hogy élete eseményeit ez a közönség érdeklődésébe fogadja s hogy eleven tudatban tartsa és valami megfelelő és méltó módon — legalább egy szerény emléktábla erejéig — külsőleg is megörökítse áldásos életének emlékeztétét.

Az életből.

(Az aszfaltgavallér.)

Írta: **Csudáky Bertalan.**

Ott van az utcán, az aszfalton. A színházban, kávéházban, koncerttermekben, sőt a pezsgős bankettekben is, de csak úgy éjfél után. Akit gyűlölünk, akit megbotozunk, ha sikerül, akin sokszor elmosolyogjuk magunkat s aki hébe-korba rendőri asszisztencia mellett távozik az úri helyekről s végül aki búcsuképpen megérdemelné még azt is tőlünk, hogy nyakravalót hozzunk ajándékba számára a kötélverőtől, — ez ő... az aszfaltgavallér!

Hollandiának legszánalmasabb képű proletárja, a világvárosok betörő kávéházainak és alkoholos levegőjű pinczéinek egyetlen alakja se olyan furcsa és részvétet keltő individuum, mint az idegen úri ruhába kiöltözött gavallér, ki a nagyvárosok gyalogjáróin, mulatóhelyein, ünnepélyein és mindenütt, ahol igazi úri vasalt nadrág megfordulhat — állandóan látható.

Kedves olvasó! Ha végig sétálsz ebéd, vagy uzsonna idején Pestnek frekventált utcáin, ha ellátogatsz este a szórakozóhelyekre, vagy ha a sors véletlenül úgy akarja, hogy akkor ballagsz hazafelé, amikor a kakas már jóreggelt mondott a hajnalnak, találkozni fogsz a bizonyos parfümírozott hetyke járású monoklis gavallérral mindenütt. Mert kisért jobban, mint a sötét éjféli nyugtalan szellemei s ha ilyenkor éles szemed van — egy pillanat alatt felismerheted benne a korszerű típus könnyelmű pillangójának összes jellemvonásait.

Környezetünkben, mondhatnám, útunkban van mindig és ismerjük lelkét egész valóját és mégse ismerjük, mert csak annyit tudunk róla, hogy senki és semmi, mindenki és minden és hogy mindig egyszerre ilyen és mindig egyszerre más.

Bocsánatot kér, nyájasan szóba elegyedik velünk s mintha, már látott volna bennünket valahol, nagyon érdeklődik hogylétünk iránt is. A tévedéses, röpke találkozásnak, ha a végzet úgy hozza magával, hogy fedél alatt történik, nagyon megadjuk az árát. A gavallér úr a szórakozás hálája fejében emlékebe viszi el esernyőnket akkor, amikor legjobban zuhog odakint, kabátunkat, amikor mindenki fázik s sokszor kalapunkat is, amikor az övé már meg nem bízható külsejű, vagy a gavalléri hiuságot sértő tegnap divatja. Szóval a körülményekhez

a legfurfangosabban alkalmazkodó úri ember ő — a mindig aktuális aszfaltgavallér.

Kilép az utcára, amikor már beszerezte valamely kávéházban mindazt, amire aznap szüksége volt, pisszent, kocsiha ül, rendesen a fiakkerállomáson, hogy mindenki lássa s elviteti magát emlékébe, ahová neki tetszik. Rendes állomása, valamely — úgynevezett durchhaus. Jelszava pedig: «várjon, rögtön itt leszek!» A kocsi áll, a kocsis sétál és vár. A várakozásban már nem egy becsületes lelkű fiakkeres elkárhozott. A türelmetlenség elrecczítatta vele a szentek teljes névsorát, úgy hogy bűnei sem ezen, sem a másvilágon nem lesznek megbocsátva soha. A svindler, a naplopó, a szédelő, a csaló, az aszfaltgavallér kiáltja a jámbor kocsis — s visszaindul állomására.

Minden óvatosság ellenére sokszor esett meg már ez övele, de nem ismeri ki magát a sokféle természetű és ilyfajta nagyságos úr között. Nem tud az ember eléggé óvatossá lenni soha, mondja sóhajtozva, mert a rászédés formája egy begyakorlott fővárosi szélhámosnál mindennap más, mindennap meglepően új.

A gavallér úr azalatt már a harmadik, negyedik utcában jár. És mit tesz? A legnagyobb nyugalommal megáll a kirakatok minden nagyobb üvegtáblája előtt. Fontoskodó arcczal, a vásárlási kedv, a tervezgetés ügyes gesztusai közepett, megnézi felkötött, kikent bajuszának minden szálát. Vizsgálja fantasztikus nyakkendőjének redőit, a redők alakulásának minőségét és főleg mértani pontosságát. Gyönyörködik vasalt csilinderjének fényében s a megnyugtató korrektúra után betér egy kevésbé népes bérház kapuja mögé, hol egy külön czélokra rezervált kendőjével gondosan letörtli cipőjéről az elegáns utczák — úgynevezett *czukros porát*...

Kilép az aszfaltra s mintha most indult volna el hazulról, gombolja kabátját, idegesen harapdálja ajkai, türelmetlenséget mutat a keztyűhuzásban s nem mulasztja el azt se, hogy a hóna alá rejtett ezüstnyelű botja is kellő módon érvényesüljön. Hatalmas monoklija, mint valami ciklopsz ezüstös fényű szeme, ott himbál finom selyem zsinóron a felsőkabát gallérhajtokájába kapaszkodva. Mélyen köszönteg a közismert, népszerű nagyságoknak — akikkel voltaképpen soha találkozott — és sűrűn tévedésbe szokott esni a hölgyismeretség dolgában is. S hacsak lehet, bálrendezői meghajlások között készséggel kíséri el őket egyik saroktól a másikig... A gyöngébb szívűeknél ez sikert jelent, az erélyeseknél páráz botránnyt.

Ez a gavallér úr pedig, aki senki és semmi, aki mindenki és minden, nem a saját kabátját hordja, nem a maga botjával sétál és nem is a saját keztyűjét húzza föl, sőt mi több, ha csak teheti, lakni is úgy lakik, hogy másnak segít lakni...

Nos, de tessék csak őt megszólítani, tessék melléje telepedni a kávéházban, avagy méltóztassék csak egy pillantással is megzavarni, amikor ő «Figaró»-t olvas, vagy haboskávézik, vagy keleti kényelembe helyezkedve egyszerre három-négy széken is, orrfintorgatva mond kritikát a kávéház mindenemű készletéről s a pinczérékből a sűrűn elhangzó pisszentésekkel valóságos udvart rendez be magának, — ilyenkor aztán meglátják tisztelt olvasóim, hogy mi lesz a dolgok következménye. Hangzatos, furdószezonra illő vizitkártyát cserél s másnap vagy még aznap vigécz provokantukat küld a nyakukba, a nagyságos úr, a művész, a bankár, a dzsentri — és mindenki — ahogy az alkalom hozza magával. A pinczérék hajlongnak, mert egyéni értékének hiányára busás fedezetet éreznek a nagyságos úr lajblizsebében. Ugy tariják, mert úgy látszik.

De végre is változatosság csak kell, munka és fáradtság nélkül nem lehet megélni. A nagyságos úrnak

egy jó családból való ötlete támad. Hirtelen felugrik s a kávéház asztalainál ismerősök keresésére indul. S mi történik ilyenkor?

Minden feltűnés nélkül eltűnik, mint a kámför. S az ő nyomában búcsút mond igazi gazdjának valamely vadonatúj télikabát, vagy más elmozgatható czikk. Ha meggondoljuk, hogy a furlangnak mily óriási tőkével laborál ez a szélhámos, borsószik tőle a hátunk. A társadalomnak ez a titokzatos nagy embere, aki váltókat hamisít, aki a muzeumokban raritásokat vág zsebre, aki angol szabójának angol flegmával sugja a fülébe, hogy jöjjön el egy század mulva, következetesen potyára eszik és iszik, az igazi vallás helyett az etulajdonítás és szédelgés vallását követi — ez ő: a nagyvárosi aszfaltgavallér!

IRODALOM ÉS MŰVÉSZET

A Fraknoi-díjak. *Fraknoi* Vilmos püspök, a magyar művészeti bőkezű meczenása, lapunk nagynevű munkatársa, tudvaleg római magyar történelmi intézetével kapcsolatosan három nagy művészeti ösztöndíjat alapított s római palotájában műtermeket rendezett be oly fiatal és tehetséges magyar művészek, festők és szobrászok számára, akik tanulmányaikat az örök város dús-gazdag művészeti forrásai mellett akarják izmosítani. A díjak rendszerint csak egy esztendőre szólnak s legutóbb *Dankó* József szobrász, *Kosztó* József és *Réthy* István festőművészek nyerték el, akiknek most járt volna le az esztendjük. A három művész a díjért újból folyamodott s az Országos Képzőművészeti Tanács, amelyre *Fraknoi* az adományozás jogát ruházta, úgy határozott, hogy a díjat még egy évig meghagyja a nevezett művészek birtokában, de csak kivételesen és buzditásúl, hogy befejezhessék nagyobb szabású műveiket, melyek, reméljük, elismerést fognak szerezni Itáliában is a magyar művészetnek.

A Kislaludy Társaság Évlapjai. A Kislaludy Társaság eme kiadványának, melyben évi működéséről ad számot, most jelent meg a negyvenedik kötete gazdag és érdekes tartalommal. Megtaláljuk a kötetben a mult évi közgyűlésen, a Jókai-émlékünnepen, Toldy-émlékünnepen és a rendes havi üléseken mondott beszédeket és felolvasott dolgozatokat. A magas irodalmi színvonalon álló közleményekből kiemeljük *Beöthy* Zsolt meleghangú emlékbeszédét, melyet Szász Károly ravatalánál tartott és *Endrődi* Sándornak «Vajda János emlékezete» című nagybecsű tanulmányát. Bírálótok, pályázatok és tájékoztató közlések zárják a kötetet, melyből az is világos képet alkothat a Társaság működéséről, akinek nem volt alkalma, hogy az üléseket látogassa. Már csak ezért is értekes és dicséretes az «öreg» Kislaludy Társaságnak ez a kiadványa s bizony a fiatal Petőfi Társaság is követné már egyszer ezt a jó példát.

20,729 magyar író. Emnyinek az életrajzát és munkái jegyzékét gyűjtötte össze ezideig *Szinnyei* József, irodalomtörténetünk páratlan szorgalmi krónikása a «Magyar Írók Élete és Munkái» cz. művében. A nagyszabású lexikonnak most végződött be a XI. kötete, a 98. füzettel. Ebben a füzetben az R. betűig (Rómer) jutott *Szinnyei*, a fentjelzett szám tehát még jó pár ezerrel fog gyarapodni, mire a Zs. betűvel lezáródik a munka. Ámbar amilyen agilis és fáradhatatlan az adatok gyűjtésében *Szinnyei* bácsi, bizonyos, hogy akkor meg nyomban elkezdí a — pótfüzetek és pótkötetek kiadását.

Rembrandt. Nagy kulturális ünnepe van ma a kis Németalföldnek. Világhírű fiának, a «színek Shakspearejének»: Rembrandtnak háromszázados születésnapját ünnepli. Mint sok nagy embernek, Rembrandtnak is sokáig kétséges volt a születési éve, 1605–6–7 között ingadoztak az életrajzírók. Most azonban kétséget kizárólag megállapították, hogy az egyszerű rajnai molnár geniális fia 1506. július 15-én. tehát éppen háromszáz esztendővel ezelőtt, született Lejdában. A jó öreg molnár tudóst akart fiából nevelni, az eleven szellemű gyermek azonban az iskola padjain a tudományok helyett már az ablakon beszűrődő fény és árnyék hatásaiba merült el. Ez a fény és árnyék, melyet oly hatalmas művészettel varázsolt át

később képeire, több dicsőséget szerzett a jó öreg molnárnak és Hollandiának, mint az összes tudósainak és baccalaureusainak tudománya. Rembrandt világhíre ma Hollandiára sugárzik vissza s ez a nap az egész művelt világ ünnepe.

A trachoma gyógyítása. A trachoma (egyiptomi szemgyuladás) ez a messze keletről hozzánk származott és sajnos, itt csakhamar meghonosodott ragályos és veszedelmes szembetegség változatos csapásként nehezedik még ma is hazánk egyes vidékeire. A pusztító járvány leküzdésének jó szolgálatot tesznek azok a népszerű könyvek és útmutatások, melyek a népet igyekeznek felvilágosítani a baj mibenlétéről, az attól való óvakodástól és a betegség gyógyításáról. Ilyen hasznos könyvet írt *Falta* Marczel dr., szegedi szemorvos, akinek Szegeden, melynek vidéke az ország egyik legfertőzöttebb trachoma-betegség területe, bő alkalma volt e téren a tapasztalatok gyűjtésére. *Falta* dr. most megjelent 64 oldalra terjedő könyve a szembetegség súlyos alakjainak gyógyítását tárgyalja és kiterjeszkedik mindazon eljárásokra, melyek a gyógyításnál szükségesek. A könyv világos, népszerű nyelven van írva, úgy hogy nemcsak a szakemberek, hanem a nagy közönség is hasznos tájékozódást nyerhet belőle.

Népmivélés. E nem rég megindult s egyre izmosodó pedagógiai folyóiratnak, melyet *Bárczy* István, a főváros ujonnan választott agilis polgármestere és *Wessely* Ödön szerkeszt, most jelent meg az 5–6. számú kettős füzet, melyely egyszerűsége miatt a folyóirat első kötete is befejeződött. Ez a füzet is, mint az előbbieket, rendkívül gazdag a nevelésügyre vonatkozó közleményekben, amelyek közül kiemeljük *Wessely* Ödön tartalmas tanulmányát a jövő iskoláról. *Mihály* József a vizsgálatokról, *Ispánovics* Sándor a finn népoktatásról, *Solymossy* Sándor a népkönyvtárak szervezéséről, *Alexander* Bernát az olvasókönyvekről ír. A füzetet szép fejrajok és művészi könyvdíszek ékesítik. A Népmivélés a Franklin Társulat kiadásában jelenik meg.

A Nemzeti Szalon új helyisége. A Nemzeti-Szalon művészeti egyesület nemsokára elhagyja eddigi ideiglenes helyiségét a mely a Kossuth Lajos-utcában van, hogy állandó és minden tekintetben megfelelő stylszerű helyiségben rendezhesse ezután mind nagyobb népszerűségnek örvendő kiállításait. A Szalon új helyisége az Erzsébet-téren lesz, a Kioszk kávéház fölött. Az igazgatóság kérelmére ugyanis a székesfőváros törvényhatósága megengedte, hogy az egyesület a Kioszk fölé egy emeletet építhessen. Az építési munkálatokat a már kész tervek alapján még e hó folyamán megkezdik s így remény van arra, hogy az őszi tárlat már ott nyilhat meg az új helyiségben. Ez alkalomra nagy művészi ünnepeket terveznek. A Nemzeti Szalon különben az őszön, elsőnek *Andrássy* Gyula gróf óhajtatásához képest, művészi kiállítást rendez Belgrádban és Szófiában.

A Nemzeti Szalonban ezidőszent a nyári kiállítás látható, mely az egyedüli nyitva levő képzőművészeti tárlat most a fővárosban s így a vidékről felránduló közönségnek most is alkalmat nyújt arra, hogy elsőrangú műtárgyakban gyönyörködhessek. A gazdag tárlat főérdekessége *Bihari* Sándornak, a nemrég elhunyt kitünő generfestőnek nyolcz nagy képe, a művész legutolsó művei, melyek ezideig sehol sem voltak nyilvános kiállításán.

Színészet Ungváron. A felvidéki városok közt erős kulturájával az első között áll Ungvár. Irodalmi művészeti mozgalom nem multhatnak el anélkül, hogy hullámveréseik ne volnának érezhető Ungváron. Ezidő szerint a színpad művészet talál lelkes méltánlásra a haladó városban. A miskolci állandó színház igazgatója *Balla* Kálmán jól szervezett társulatával e hónap elseje óta a közönség nagy pártfogása mellett tartja előadásait az ezen czérra épített nyári színpadon. A fővárosi színházakban műsoron levő legújabb színdarabok kerülnek előadásra. Nagy sikert arattak *Balláné* Csik Irén, *Hidvéghy* Margit, *Torday* Erzsé, *Gáthy* Kálmán, *Sziklay* Miklós és *Szöreghy* Gyula. A társulat naponként szüfolt ház előtt tartja előadásait.

Történelmi arcképcsarnok. Történelmi képeknek ez a becs-s gyűjteménye, amely eddig folytonos vándorúton volt (Museum, Vár-Bazár, Városliget) és mindenütt kiszorult, most a Szépművészeti Museum elkészültével végre állandó hajlékot kap. Az Országos Képtár ugyanis az Akadémiából a Szépművészeti Museumba helyezik át s ennek helyét foglalta el az arcképcsarnok. A rendezés és katalógizálás munkálatai most folynak és nemsokára el is készülnek.

A görög szertartású katolikus anyaszentegyház szent Liturgiájának értelmezése. Irta: *Bihun* Pál. Egyházhatalóság jóváhagyva. Ungvár, 1906. Keskeny október 110 lap. A munka 19 szentbeszédben, mondhatnánk inkább rövid

elmélkedésben tárgyalja a görög egyház szent miséjét hiteli és liturgikus szempontokból egyaránt. Csak pár éve, hogy dr. Szabó Simontól hasonló tárgyú munka jelent meg latin nyelven. Igaz, hogy Szabó Simon könyve terjedelmesebb is, nagyobb tudományos készültséggel is van megírva, de kevesebb hatást ért el éppen amiatt, mert latinul volt írva. Latin nyelven sok becses tudományos munkát talál a kutató. Tekintettel azonban arra, a mindinkább nagyobb körre terjedő érdeklődésre, mely mostanában a görög katolikus egyház intézményei iránt megnyilvánul, nekünk magyar nyelvű ismertetésekre van szükségünk. E szempontból nagyon alkalmas a Bihun Pál munkája. A dr. Szabó latin munkájának fordítása a magyar irodalomban tudományos szempontból mindig becses lesz, ha létesül, és Bihun most ismertett tanulmánya azt fölöslegessé nem tette, mert a közölt szentbeszédszerű elmélkedések inkább a népies szempontok figyelembevételére alkalmasak. A laikus közönség megtalálja e könyvecskében mindazt, amit a görög szertartású szent mise buzdó és értelmes hallgatása végett tudnia kell. Irálya nem ment az idegen szókötéstől, meglátszik rajta az imperfectumok gyakori használata és a felbontatlan participiumok szószertinti átültetése folyóan az idegen források hatása, de egyébként menete lendületes és kiérzik sorából az ujmisés pap áhítata, kegyele, melylyel szengéjének emléket óhajtott állítani.

Nem tartom szerencsésnek azt, hogy idéz itt-ott szöveget ósláv nyelven a magyar fordítás csatolása nélkül. Igaz, hogy eredeti szövegénél ez szokás, de nálunk az ósláv nyelv ismerete oly kis körre terjed, hogy ezzel a szerző műve érthetőségét kockáztatta az említett helyeken. Nem lett volna szabad a sz. mise hivatalosnak elismert magyar szövegén sem változtatni. Hozzá tehetem, hogy e változtatás nem is helyes. A kerubének hivatalos szövege ez: Kik a kerubokat titkosan ábrázoljuk... mert a mindenek királyát fogadjuk, kit láthatatlanul környeznek az angyali rendek, — itt a szerző az ábrázoljuk helyett a képviseljük szót alkalmazza. A *képviseljük* szó szószertintibb, de a misztikus képviselést jobban visszaadja az *ábrázoljuk*. Továbbá szerző tévesen fordította ezt a görög szót: *δουλοῦμεν*. Ezt a latin szótárak a következő szavakkal adják vissza: stipo, comitor ut satelles, servio, colo. Nem arról van tehát szó, hogy a győztes hadvezér pajzsra emelték és úgy hordozták körül, hanem hogy a király mellett dárдависelő szolgák teljesítettek díszszolgálatot, amiért is a hivatalos fordítás kitétele: *környeznek* rövid is, megfelelő is. Ez az észrevétel áll a többi variánsokra nézve is.

Egyebekben örömmel üdvözöljük a szerzőt a magyar irodalom területén. Választása megfelelő, hézagot pótló és munkáját igaz lélekkel ajánljuk mindazoknak, kik a görög szertartású iszertisztelet terén megfelelő ismereteket szeretni óhajtanak.

A HÉTRŐL

Vasvári Pál emléke. E héten, július 13-án, volt gyászos évfordulója annak a szomorú emlékeztető napnak, melyen a mi dicső szabadsághősünk, Vasvári Pál, a gyalui hegytetőn, a Fontanel fensíkon, karddal a kezében, a szabadság szent jelszavával ajkán, hősi halált halt a hazáért. Sírja, ott fenn, a magas bérceztetőn, a hazaszeretet szent oltára lett azóta, melyhez zarándokolni jár a kegyelet.

Ma, vasárnap, az Erdélyi Kárpát-Egyesület és a gyalui 48-as népkör rendez nagyszabású zarándokutat Vasvári Pál sírjához, hogy letegye arra kegyelele koszorúját. Léleken ott van a szép ünnepen minden magyar ember.

Az E. K. E. a következő lelkes felhívást bocsájtotta ki ez alkalomból:

Hazarészünk minden rögét piros vér öntözte meg, mert mindenha a dúló csaták zúgó viharának ütközö-pontja volt. Az utolsó nagy, 2 évig tartó véres zivatar félszáz s néhány évvel ezelőtől söpörte végig földünket és számos oltárt emelt a szabadsághősök csontgarmadá-jából, hogy nekünk utódoknak mentül több alkalmunk legyen lelkiunket a hétköznapi élet vásári zsvájából kiszakítani s szíveinket kegyelele emlékezé, buzdó imádko-zás között a haza- és szabadságszeretet nemes érzé-seivel erősíteni. megtölteni.

Vármegyénk határán, a többek között a gyalui hegyek tetőjén, a Fontanel fensíkon, szintén van egy kegyelele oltárunk, a Vasvári Pál és hős csapatjának sírja.

E sírnál már rég nem imádkoztunk! Eppen ezért a gyalui 48-as népkörrel egyetértve elhatároztuk, hogy az 1849 július 13-iki gyászos kimenetelű csata évforduló-jának alkalmából f. hó 15-én (vasárnap) a Fontanel fensí-son Vasvári-emlékünnepet és azzal kapcsolatosan a Hídegszamos és a Melegszamos völgyébe kirándulást rendezünk.

T. Tagtársainkat és mindenkit, aki a természet szépségeiben gyönyörködni tud és a kinek keblében a hon-szerelem lángja ég, fölhívjuk, hogy vegyen részt a kegye-leles emlékünnepen és kiránduláson.

Szatmári Mór jubileuma. A «Budapesti Ujságírók Egyesülete» az elmúlt hét folyamán fényes lakomát rendezett Szatmári Mór országgyűlési képviselő, a «Budapest» felelős szer-kesztője tiszteletére. Szatmári ugyanis most ünnepelte meg újságírói működésének harminczéves jubileumát. A szerzetben és közcse-lésben álló jubiláns tiszteletére rendezett lakomán számos pohár-köszöntő hangzott el. Beszéltek miniszterek, képviselők, újságírók, kik mindannyian meleg szavakban méltatták Szatmári írói működé-sét. Az elhangzott felköszöntők közül zajos tetszést keltett különösen Kossuth Ferenc és Apponyi Albert gróf kultuszminiszter beszéde. A lakoma csak a késő éjeli órákban ért véget.

Templom nélkül. Háromezer katolikus hívő templom nélkül van. Ma, amikor a hitélet fejlődése az erkölcsi rend alapja, megdöbbenéssel vesszük tudomásul azt a nemtörődömséget, hogy Máramaros vármegye ki-terjedt északnyugati felvidékén, amelyen több, mint 50.000 lélek s közte majd 3000 római katolikus hívő lakik, nincsen egy római katolikus templom sem, ahol a hívő magyar hitazonoklatot hallgathatna. Ezen a vallási és nemzeti szempontból egyaránt elszomorító állapoton akartak Ökörmező és vidéke római katolikus hívei segí-teni, amidőn egy római katolikus kápolnának Ökörmezőn való felállítását határozta el. Anyagi erő hiányában gyű-jtést indítottak, kérve minden magyar hazafit, hogy ad-mányaik által tegyék lehetővé a cél megvalósítását. A mozgalom védnökönje ifj. báró Perényi Szigmondné. Az adományokat november 1-éig a Máramarosi Takaré-keztár ökörmezői fiókjához kell beküldeni. Kivánatos, hogy megnyilatkozzék a társadalom lelkiismerete s minél előbb templom hirdesse Ökörmezőn az Ur dicsőségét.

A pápa. Pius pápáról időről-időre a legellen-tetesebb hírek szoktak forgalomban kerülni a világsajtó-ban. Ezek a hírek, a melyek sokszor olyan jellegűek, hogy már elparentálásnak tetszenek, csak azt bizonyítják, hogy őszentsége felé áhítatos csodálattal száll az egész világ érdeklődése. Lapponi dr., a pápa orvosa, a minap meg-vizsgálta a szentatyát és egészségi állapotát teljesen ki-elégítőnek találta. Pius pápának nemrégén könnyebb ter-mesztű csúszos bántalma volt, de már a dagadtság is, meg a fájdalom is megszűnt s így most már semmi baja sincs. «Leó pápa, mondta dr. Lapponi egy külföldi lap-tudósítóknak, mindig mondta nekem, hogy a Vatikánban való tartózkodás kedvezően befolyásolja a pápák élet-korát, mert megmenti sok olyan szertartástól, ami az egészsége-nek árt s amelyet a városban el kellene végezni. Példának okáért XVI. Gergely pápa a Laierában végzett egyszer nagy czeremoniát, nyomban rá megbetegedett és néhány nap múlva meghalt. Most a Péter-templomban is csak néha-néha megy el a pápa s azonkívül még gon-doskodnak róla, hogy a hőmérséklet eltérő voltát meg ne érezze s hogy a nagy embertömeg körül ne vegye. Így azután a múlt rosszullettől is meg lehet kímélni.» Lapponi elmondta még, hogy a pápa mint minden ember, szintén nagyon vágyik a szabadságra és szeretne Castel-Gondolfoba, Monte-Cassinoba, vagy Velenczébe utazni, de azért szó sem lehet róla, hogy megtörje az immár harminczesztendő szokást, a pápa önkéntes fogságát. Erre legfőbbjebben igen komoly egészségi okok kényszerít-hetnék, de ezekről most szó sincs. Annnyira, hogy Lapponi el is utazik Rómából egy hétre és nem is helyettesíteti magát.

A Szent Imre kollégium új háza. A katolikus egyetemi hallgatók internátusának vezetősége elhatározta, hogy a modern hygieniának és pedagógiának megfelelő nagyszabású palotát épített és vele akarja megőrkíteni az intézet védőjének, Szent Imre herczegnek kilencszáz éves emlékünnepe. Az építendő új intézetre beérkezett pályatervek fölött döntött is már a bíráló bizottság, mely-nek Fittler Kamill, az iparművészeti iskola igazgatójának elnöksége alatt: Nagy Virgil, Gierster Kálmán, Glattfelder

Gyula, Kmetty és Hainiss egyetemi tanárok voltak a tagjai. Az első díjat Aigner Sándor, az örökimadás temp-loma építője, a másodikat Töry Emil, a harmadikat Hof-hauser Antal nyerte meg. Megvételre ajánlotta a bizottság Gyalus László és Orth pályatervét. Az új kollégium a Gellérthegy oldalában a Fehérvári-úton épül s 1907. szeptember havában adják át rendeltetésének.

A tátrai kirándulások. Régi panasz, amely min dig új marad, hogy a magyar közönség így nyáron át mostohán bánik a magyar fürdőhelyekkel. Pedig Magyar-ország bővelkedik a legszebb és leggazdagabb fürdő-helyekben. Turista szempontból is vetekedünk a legdiva-tosabb európai ilyenmő helyekkel. A Tátra-vidékünkét bátran nevezhetnők a magyar Svájcznak. Felvidékünk bő-velkedik azokban a hegyi forrásokban, amelyekért a kül-földön kincsekét szórunk el. Epen ezért mi örvendünk minden olyan módnak, amely alkalmas arra, hogy a Tátrát népszerűsítheti a magyar közönség előtt. Csorbató, a há-mor Tátrafüred és Tátralomnicz látogatásának meg-könyvitésére a Menetjegyiroda újra kibocsátja az eddig is nagy tetszésre talált jegyfűzetét, amelyek azonban az idén nagyobb kedvezményekre jogosítanak, miután a vá-lalati a tátrai kocsijáratokat és az egyik ótátrafüredre szállót teljesen saját üzemébe vette át. Az 51 koronás jegyfűze-tekkel a folyó évadban az étkezés az ótátrafüredre nagy étteremben, Csorbatón és Tátralomniczon pedig a háló-kocsitársaság szállóiban történik. A 15 koronás jegy-fűzetek a világhírű dobsinai jégbarlang meglátogatására naponként induló kirándulásban való részvételre jogosít-ának. Az összes tátrai kocsii- és tutajkirándulásokat fel-őlelő prospektusok a Menetjegyirodában (IV., Vigadó-tér 1.) díjtalanul kaphatók.

A hegyvidéki állattenyésztés. Már említettük egyszer, hogy a felvidéki kívánódlás elleni küzdelem egyik igen hathatós eszköze volna, ha a hegyvidéken nagyobb mértékben meghonosodnék az állattenyésztés. Ezzel a föl-fogásunkkal nem állunk egyedül, amit bizonyít az is, hogy a hegyvidéki kirendeltség gondoskodik arról, hogy min-den község megfelelő apaállatot szerezzon be. A múlt évben 128 község szerzett be tenyészapaállatot. Kiosz-tottak az akció kezdete óta 1622 üszőt s ezeknek ivadékaival a szarvasmarhaállomány szerfölött javult. Mára-marosban most importálnak 150 montafoni üszőt. A ló-tenyésztés emelkedését a múlt évben 350 darab csikó-szaporulat jelzi. Összesen 1714 tenyészraczkajuhot osz-tottak ki kedvezményes áron s a juhtenyésztés föllendü-lőben van. Sok intézkedés történt a baromfiyanagnak nemes fajtákkal való kicserélésére is.

Az orosz-komoróci családi katasztrófa. Az a meg-rendítő katasztrófa, amely e héten egy ungmegyei görög-katholikus papi családot ért, mély megdöbbenést és rész-vételt keltett az egész magyar társadalomban. A hét krónikása, aki a napok változásával nyomomon kíséri azokat az eseményeket, amelyek a hétköznapi áramlásban hullámot vernek, szárazon regisztrálja, hogy Zseltvay Gyula orosz-komoróci görög-katholikus lelkész Mariska nevű lányát a múlt héten megharapta egy kedvenc kis kutyája. A kutya veszett volt s ez a rettenetes betegség kitört a viruló kis leánykán is. Ettől kezdve a lelkész családja egy percze sem távozott a beteg gyermek ágyától. Kendőkbe burkolt kézzel ápolták a kis leányt s a gyermek rettenetes kínjában megharapta az anyja kezét, megebezte az apját és két felnőtt testvérét. A leánya két napi iszonyú szen-vedés után meghalt s a temetés után a lelkész, felesége és két gyermeke azonnal vasútra ültek s Budapestre utaztak a Pasteur-intézetbe. A nyomozás azt is kiderítette, hogy a kutya nemcsak a lelkész kis leányát, hanem Halápy Mária és Dikum Mihály cselédekét is megmarta. Most ez a két ember is itt van Budapesten a lelkész családjával együtt a Pasteur-intézetben s ott gyógyítják őket. A heti esemé-nyek krónikása így regisztrálja a rettenetes tragédiát, de az érző szív megrendül e szörnyű eset híre nyomán, amely a magyar görög-katholikus társadalmat első sor-ban sújtja. Siratjuk a virágban letört viruló életet, a kis Mariskáét, aki hirtelen iltahgyta ezt a szép napugaras világot, mint ahogy a mosolygó szívavány tűnik el hir-

telen a kék égívről. Részvétünk és aggodalmunk száll a mélyen sújtott és beteg család felé, kívánva neki így is, úgy is a gyors gyógyulást. Ez az orosz-komoróci eset pedig kemény tanulságot szolgálhat sok úri család-nak, ahol tűzszába viszik az olyan passziókat, mint aminő az apró kis ölekek díszelegése, nevelése. Az orosz-komoróci családi katasztrófa nem az első effajta eset, szomorú tanul-ságán sokan okulhatnak.

Az amerikai görög-katholikus püspökség. A *Pesti Napló* folyó hó 10-iki számában egy görög-katho-likus magyar pap aláírásával Pittsburgból jun. 24-ről kel-tezett, a szerkesztőhöz szóló levelet közöl — és a levél-ben azt a meglepő hírt hozza, hogy a régóta sürgetett amerikai gör. kath. püspökséget a római szentszék végre valahára engedélyezte ugyan, de nincs benne köszönet, mert püspököknek egy dr. *Domcsuk* nevű gácsországi rutén egyházi férfiu lett kinevezve, aki legutóbb a római gör. kath. Athanasiumnak volt az igazgatója. Bármily határozott formában lép is fel ez a hír, ezt csak a leg-nagyobb fentartással s kétségjel közölhetjük, mert infor-mációink szerint a püspökség szervezése még nincs oly stádiumban, hogy már a püspök kinevezése is napi-rendre kerülhetett volna.

Új intézet. Vallásos és humánus intézeteink száma örvedetesen gyarapodik. *Firczák* Gyula püspök legutóbb a concursusi szentszéken jóváhagyta az ungvári *Erzsébet-leányárva*ház megnyitását s egyúttal az új intézet főnöknőjévé kinevezte *Volosin* Olga polgári iskolai tanítónőt. Az intézet megalapításán *Mikita* Sándor dr. fáradozott, aki igazgatója is lett az árvaháznak. Idáig hat árvt ingyenesen és harmincz tanító leányát mérsékelt díjféttel vettek fel az intézetbe, melynek áldásos működése elé a legszebb reményekkel nézünk.

Igazgatóváltozás. *Kaminszky* Géza, az ungvári tanítóképezde s papárvalány-intézet agilis derék igazgatója s a Görög-katholikus Szemle főszerkesztője, sokirányú, bokros elfoglaltsága miatt a concursusális szentszéken az árvaintézet igazgatóságáról lemondott. *Firczák* Gyula püs-pök, tekintve a két intézet roppant teherrel járó munkáját s *Kaminszky* Gézának más téren folytatott buzgó műkö-dését, a lemondást elfogadta s egyben teljes elismerését fejezte ki a lelkes igazgatónak. Utódjává a tanítézet igazgatói székébe ideiglenesen *Melles* Gyula tanítóképz. tanárt nevezte ki a püspök.

Concursus. A munkácsi és eperjesi egyház-megyében e napokban tartották meg a szokásos concursust. Az érettségit tett ifjak közül számos jelentkeztek olyanok, akik a papi pálya nemes hivatását érzik szívökben.

Az új kanonok. Fényes egyházi ünnep keretében iktatták be a múlt héten az újonnan kinevezett kanonokot, *Bányay* Józsefet. Az új kanonok érdemeiről már megemlékeztünk, most csak ismételve köszöntjük új méltóságában.

A SZERKESZTŐSÉG ÜZENETEI

A. Míhamarabb sorra kerülnek. A mi a másik dolgot illeti, mindig a legnagyobb késéssel állunk rendelkezésére.

F. (A *multból. Őszi este*.) Tehetségét sejtet, különösen a hangulatok leírás az *Őszi este*-ben. Egyébként azonban jelentéktelen példák ez, jóformán alig egyéb, mint egy kissé elnyújtott lírai vers-téma. Az első már többet markolna, kár, hogy a téma az a nagyon is elkopott, banális — esernyővel kezdődő és arzenikum-mal végződő — külvárosi történet, amely már tárgyánál fogva sem való a Magyar Világba. Egy-két sikerült vonást ebben is találtunk, azért bizalommal várjuk tehetségének fejlődését.

K. J. (*Meleg van!*) Mért panaszozza ezt éppen mi nekünk, tehetünk mi róla? Az ilyen irgalmatlan rossz versek szerzőjét különben érdemes volna — hüvőre tenni.

H. Más lapok dolgába mi nem avatkozunk, a meddő és áldat-lan polémia nem kenyerünk.

Sz. J. Válozatunk belőlük, biztos határidőt nem mondhatunk.

V. A haladás örvedetesen szembeintő. Excelsior!

Turista. Köszönjük a képes üdvözlőlet a gyönyörű vidékről. Bizony megérdemelne ez a mi páratlan szépségű Felföldünk, hogy minél többen látogassák nyarant. No, de majd lassacskán csak felfedezik nekink csudás természeti szépségeit az — *idegenek*, akik, mint írja, egyre nagyobb számmal keresik fel a *magyar Svájcot*.